

FECSEGŐ SZELENCÉK

Szoros szelencébe estem, mondtam egyszer, mikor néhány napot egy pásztornál töltöttem a Hortobágyon. A táj határtalanságának érzete ellent mondott a személyes tapasztalásnak, hogy tehát mégiscsak egy jól körülhatárolt világban vagyok, méghozzá a pusztának azon részén, melyet Szelencésnek hívnak. És akkor mennyivel igazabb most ez a kijelentés, mikor csodálatos szelencékkel és a Szomolányi-gyűjtemény más, nem kevésbé finom és gyönyörű darabjaival vagyunk körülvéve.

Aki gyűjtött már életében bármit is, tudhatja, hogy milyen hatalmas óceánba csöppen: nincs olyan ritka és értékes darab, aminél ne volna ritkább és értékesebb. A gyarapodás öröme is kevés a gyűjtőszenvedély csillapításához – a műgyűjtés rajongás. Egyszerre több és kevesebb az eredeti tulajdonos lelkesülségénél; több, mert valószínűleg alaposabb és tudatosabb, s talán kincsekben is gazdagabb, de kevesebb, mert gyűjteménye aligha egy fényűző élet kellékéül és díszéül szolgál. De sem egyikről, sem másikról biztosat nem tudhatunk. A tárgyaknak megvan a maguk titkos élete és története, az a kalandos út, mely évszázadokon át vezet.

A miniatűrök láttán például visszanéz rám az eredeti tulajdonos. Mintha egy játékvilág babaszobájának szépséges darabjai volnának, de megdöbbenően élethűek, valóságosak, részletekbe menően is realizistikusak. Csodálni lehet a sebészien biztos kezű festőt, aki ilyen finomságokra volt képes. Az egyikük Daffinger, róla tudható, hogy ezernél is több miniatűr készített az 1800-as évek elején, ő festette az itt látható Batthyány Lajosné Zichy Antónia portréját. Amilyen szép a kép, bizonyára éppoly izgalmas a kép története. Antóniának egy cigánynő jósolta meg férje halálát, ami csakugyan bekövetkezik a szabadságharc bukását követően. De hogy ebben ő is „segédkezet” próbál nyújtani, azt bizonyára maga sem hitte volna. A segítség idézőjelben van, férjével egyetértésben, a kivégzés

előtti napon egy tört csempészett a cellába, hogy Batthyány öngyilkossággal elkerülje a megszégyenítő köteleket – a terv azonban csak félig sikerült.

Minden műtárgy, serleg, óra, szőnyeg, szelence, festmény, egy családtörténet darabja, s egyben a család széthullásának tárgyi bizonyítéka. De hát a családregegyek már ilyenek: szorgos elődök javait az utódok ritkán tudják egyben tartani, ez lehet minden műgyűjtő szerencséje. Szomolányi Elemér jól behatárolható korszakokból biztos ízléssel válogatta páratlanul gazdag iparművészeti műremekeit. Szinte egy új műalkotást hozott így létre, melynek lényege, hogy föllelje, megtalálja a tárgyakban azt az elképzelt világot, mely ideaként benne élt. Nem tudom, hogy a Nautilus serleg láttán mit gondolt, de bennem a tenger hullámsását idézi meg. Hallom morajlását, a fölhabzó víz csapódását, látom a fövényben csillogó kagylókat, ahol ott van a különlegesen szép, gyöngyházfényű Nautilus. Már csak egy kiváló ötvösmester kell, aki díszes serleggé varázsolja, hogy a természeti szép az emberi alkotófantáziával és kezűgyésséggel párosulva műremeket teremjen. Rousseau is a hullámszást figyelte és hallgatta egykor, mikor eggyé vált a természettel. Ilyenkor egy pillanatra elveszítjük éntudatunkat, megszabadulva minden fájó emléktől és a jövőbe tekintés szorongásától, és egyszerre átjár bennünket a létezés háborítatlan öröme. A Nautilus levisz a tenger fenekére. Kisebb csodát élhetünk át, ha hagyjuk, hogy hasson ránk.

A tengeri kagylókért egyébként leginkább a rokokó volt oda; tárgyainak nyersanyagát, legyen az porcelán vagy aranyozott ezüst, egyazon dallamra táncoltatta. Így van ez a szelencék esetében is.

Úgy tekintek a gyűjtemény darabjaira, mint motókra egy letűnt világból. Egy-egy idézetként idézik meg azt a kort, melyben megalkották őket. Ha nem is az összesre, de néhányra mondanék párat.

A kupák, poharak legyenek Balassi Bálinttól:

*Aggasztaló bánat, búszerző szerelem
távol légyen mitőlünk,
Jó borokkal töltött aranyas pohárok
járjanak miközöttünk,
Mert ez napot Isten örvendetességre
serkengeti fel nekünk!*

A pogány pénzes kannát idézze Bornemisza Péter:

*Ez bolond világ igen csudálja ezüstet, aranyat,
Ugyan megkábúl, olly igen nézi az drága köveket,
Az kicsiny gyomor nem telhetik bé, úgy óhajtja őket.*

Az aranyozott francia szelence mottója Montesquieu-é legyen:

A francia király Európa leghatalmasabb fejedelme. Nincsenek aranybányái, mint szomszédjának, a spanyol uralkodónak, mégis gazdagabb nála, mert gazdagságát a legkimeríthetlenebb bányából, alattvalói hiúságából meríti.

Egy másik francia porcelánszelence legyen Diderot-é:

Nem tudtam, szép-e vagy csúnya; de csakhamar a kerevetre keveredtünk, s éreztem, hogy fiatal és formás, és felettébb kedveli a gyönyörűséget; mikor már kellőképp eltöltekezett magasztalásaimmal, levette az álarcot, s én megpillanthatam ennek a dohányszelencémen ékeskedő képmásnak az eredetijét.

A magyar órásmester hordozható óráját legvégül Csokonai idézze:

*Óh idő, futós idő!
Esztendeink sasszárnyadon repülnek;
Vissza hozzánk egy se jó,
Mind a setét kaósz ölébe dülnek.*

*Óh idő, te egy egész!
Nincsen neked sem kezdeted, se véged;
És csupán a véges ész
Szabdalt fel apró részeidre téged.*

Ezeknek a beszédes tárgyakkal, talán nincs is titkuk, csak elfeledett történetük és múlhatatlan ragyogásuk. Mintha ezek a pazar portékák az eleganciáról, semmint a nagyságról tanúskodnának, s mintha csak abból az apropóból születtek volna, hogy megörvendeztesse azokat, akik hisznek a gyönyörködés szükségességében. Mi higgyünk és gyönyörködjünk.

(Balatonfüred 2010)